

ภาพเขียนสีในถ้ำจังหวัดยะลา

นายเชียน ยัมศิริ

แปลจาก *The Cave Paintings of Yala*

ปรากฏว่า การค้นพบภาพเขียนสีที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้ก่อให้เกิดความตื่นตัวกันทั่วไป โดยเฉพาะในบรรดาท่านผู้เชี่ยวชาญทั้งหลาย ต่างมีความสนใจเป็นพิเศษในภาพเขียนสี ซึ่งบันทึกเหตุการณ์ของงานจิตรกรรมไทยโบราณที่เราอาจบันทึกไว้เป็นหลักฐานได้

เป็นเวลาหลายปีมาแล้วที่เคยเสนอให้มีการสำรวจงานจิตรกรรมไทยโบราณอันมีค่าสำคัญที่ยังคงเหลืออยู่ในถ้ำถดถอยถึงถ้ำถดถอยถึงถ้ำถดถอยเกิด แต่ก็จะเสนอเรื่องเหล่านี้ว่าอย่างไรก็ตามไปเท่าใด ภาพเขียนจำนวนมากก็มอดดับสูญสลายไปไม่สิ้นสุด กล่าวได้ว่าแต่ก่อนมานักวิจารณ์ศิลปะไทยย่อมพากันพุ่งความสนใจไปอยู่แต่ที่งานปฏิมากรรม รูปเคารพ (พุทธรูปหรือเทวรูป) ซึ่งดำรงรูปแบบมาทางศิลปะน้อยเต็มที ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ บันทึกไว้เป็นหลักฐานและกล่าวอ้างถึงกันอย่างภาคภูมิใจ ส่วนภาพเขียนสีซึ่งมีการแสดงออกแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นตามกาลเวลา และตามแบบอย่างส่วนบุคคล

นั้น กลับถูกทอดทิ้งเสียไม่เอาใจใส่ ความนิยมสนใจเช่นสมัยอดีตนั้นดูเหมือนว่า (บัดนี้) จะได้สิ้นสุดลงแล้ว บรรดาชาวต่างประเทศ อาทิเช่น นางสาวดัดดอน ผู้ซึ่งได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งว่าด้วยเรื่องภาพเขียนสีของไทย^(๑) เราได้มีความสนใจในศิลปะกรรมไทยโบราณของเราเป็นอย่างยิ่ง และย่อมเป็นการแน่นอนว่า ภาพเขียนสีเหล่านี้ (บัดนี้) ได้เรียกร้องให้เกิดความสนใจแก่ผู้มีความรู้ และมีใจรักศิลปะอยู่เป็นอันมาก

นานมาแล้ว เป็นที่ทราบกันว่า มีภาพเขียนสีอยู่ในถ้ำ ในจังหวัดยะลา แต่ไม่มีผู้ใดสนใจนัก จนกระทั่งท่านอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งเป็นผู้เห็นความสำคัญของศิลปะไทยโบราณ บังเกิดความสนใจในภาพเขียนสีนั้นจึงได้เดินทางไปดัดด้วยตนเอง พร้อมกับถ่ายภาพชาวคำไว้อ่อน แล้วได้ให้ถ่ายภาพสีขึ้นไว้ในโอกาสต่อมา ช่วงเวลาอีกไม่กี่สัปดาห์ต่อมา นายเชียน ยัมศิริ ปฏิมากรแห่งกรมศิลปากร ก็ได้เดินทางไปคัดลอกภาพเขียนบางส่วนของ

(๑) ทราบว่าได้รวบรวมเป็นเล่มไว้แล้ว แต่ยังไม่จัดพิมพ์ออกเผยแพร่

ภาพเขียนสีเหล่านี้ แม้ว่าจะตกอยู่ในสภาพชำรุดเสียหายมากก็จริง แต่ก็เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะแสดงให้เห็นถึงสกุลช่างท้องถิ่น ซึ่งยังมีศิลปะของศรีวิชัยแฝงอยู่ แม้จะไม่ถึงขั้นขั้นครุของสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๕ก็ตาม วิถีการของภาพเขียนนั้น ก็มีลักษณะเป็นพิเศษ โดยเฉพาะ เห็นได้จากความกลมของภาพอันเป็นอิทธิพลจากงานปฏิมากรรม ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้ามกับจิตรกรรมไทยสมัยยะเพียงสองมิติ

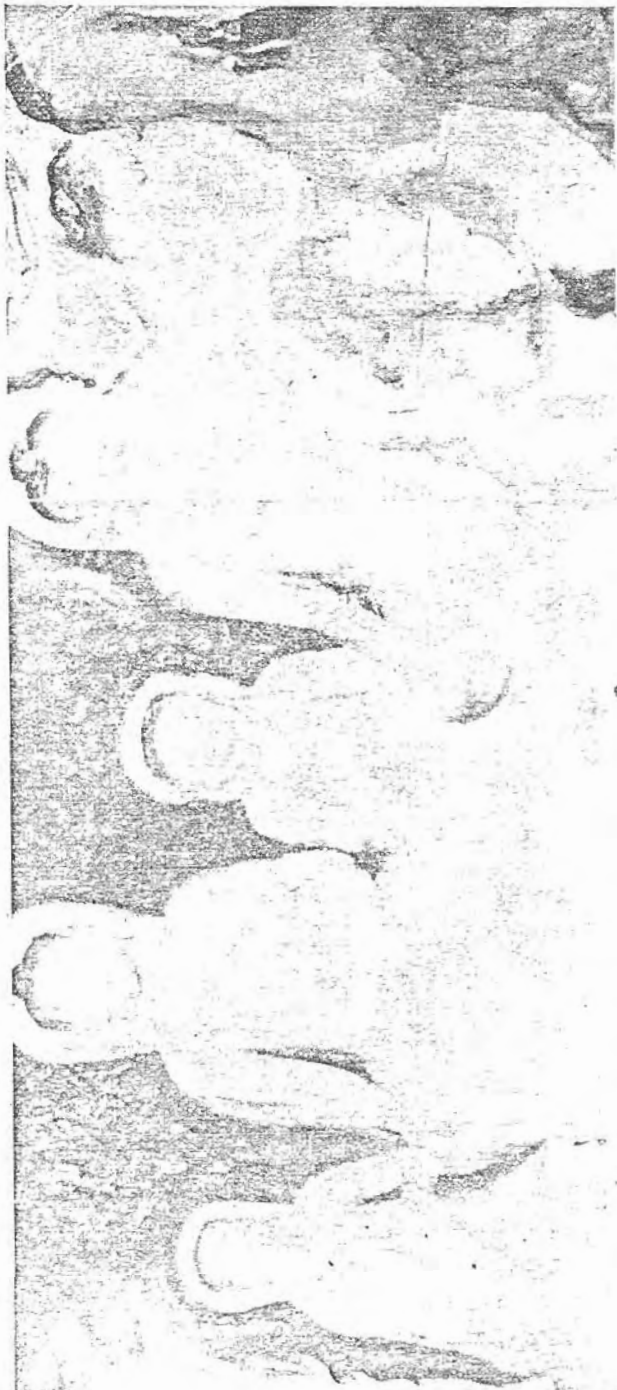
ความจริง ภาพหมู่พระพุทธรูปนั่งซึ่งมีสาวกประนมมือถวายความเคารพอยู่ข้างๆ นั้น (รูปที่ ๑ และภาพสี่) ชวนให้นึกเห็นแบบอย่างพระพุทธรูปจำหลักแบบศิลปะศรีวิชัย ดังที่เห็นได้โดยเฉพะนั้น ก็คือเส้นรูปนอก ความอ่อนน้อมของพระพหาวางสาวกกับส่วนตอนบนของพระเศียรอันราบแบน ประกอบด้วยพระเกศมีขนาดย่อมวงพระรัศมีอันกลมมนแล้ว ก็ย่อมจะกล่าวได้ว่า มีใช้ (พระพุทธรูป) แบบของไทย

รูปพระพุทธรูปปางลดนสน ได้ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา อาจได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธรูปลดนสนแบบสมัยสุโขทัยได้หรือไม่ ตามความคิดของข้าพเจ้าเห็นว่าสกุลช่างสองสกุลนี้ (ยะลา กับสุโขทัย) ไม่น่ามีความสัมพันธ์กัน ความจริงแล้ว พระพุทธรูป

ปางลดนสนของยะลาอยู่ในท่าตรงและดูเป็นจริงตามธรรมชาติมากกว่าของสุโขทัย ท่าของการวางพระบาทก็เป็นอย่างท่าของคนจริง ๆ ส่วนนริศวรรฆมลดนสนของเส้นขาๆ ถิ่นนั้น ชวนให้ระลึกถึงพระพุทธรูปจำหลักของชาวที่บรมพุทโธ ตอน "สร้างตำนานพระโพธิสัตว์" ด้วยเห็นเอง เราจึงอาจสันนิษฐานได้ว่า พระพุทธรูปลดนสนของยะลาและของสุโขทัยนั้น ได้แบบอย่างโดยตรงจากแบบพระพุทธรูปของอินเดียนั่นเอง

ภาพหมู่หญิงยืนเป็นหมู่สามคนนั้น (รูปที่ ๒) เป็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเหตุ ๒ ประการ คือ ประการแรก งานจิตรกรรมไทยสมัยแรก หากรูปหมู่หญิงปรากฏให้เห็นได้ยาก ส่วนภาพจำหลักของศรีวิชัยที่บรมพุทโธนั้น มีรูปหมู่หญิงปรากฏเป็นสำคัญอยู่ทั่วไป ประการที่ ๒ รูปหมู่หญิงยืนเป็นหมู่มองรัศมีรอบศีรษะเป็นดอกบัวกลม อันเป็นแบบของไทยชาติ ๆ ความจริงจึงอาจเป็นไปได้ว่า ได้มีการซ่อมภาพเขียนกันใหม่สมัยอยุธยา จึงไม่มีปัญหาว่าทำไมจึงใช้วงรัศมีแบบไทย รูปผู้ชายนั่งรวมกับพญางมดซึ่งมีลักษณะเหมือนนกขอมในสมัยหลังด้วย

ภาพเขียนสี ในถ้ำจังหวัดยะลาตามมอรรณณะของสัตว์คนเห็ดของอนมังกัง กอรูปด้วยดีค่อนข้างไปทางนาคาและแดง เพื่อให้เกิดน้ำหนักอ่อนน้อม ที่ช่างเขียนใช้สีดากเพื่อ

รูปที่ ๑. ภาพจิตรกรรม ภาพในถ้ำศิลป์ จังหวัดยะลา ^{๕๕} ยมอดคล้อง ของ นายมานิต ภู่อารีย์

รูปที่ ๒ ภาพจิตรกรรม ภาพนูนต่ำศิลป จังหวัดระยอง ที่มีอักษรถูกถอดของ นายมานิตย์ ภู่อารีย์

คัดเส้นรูปนอก ฉะนั้นวรรณะของภาพเขียน จึงเป็นเอกรงค์ เพราะไม่มีการใช้สีตรงกัน ข้าม สีค่อนข้างเขียวซึ่งมีอยู่ทั่วไปใน เกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาทางเคมีของทองแดง หรือแร่อื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโครงการ ดีของภาพเขียนเลย

กล่าวถึงระยะเวลาของภาพเขียนนี้ว่า เขียนเมื่อใดนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าอาจอยู่ใน ระยะเวลาพุทธศตวรรษที่ ๑๘ - ๒๐ อันเป็น ระยะเวลาที่พุทธศาสนาได้รับการฟื้นฟูจนออก ภาวะหนึ่ง เมื่อพระภิกษุสังฆลังกาเข้ามา เผยแผ่ในนครศรีธรรมราช ซึ่งกระทำให้เกิด กิจการอันเกี่ยวกับศาสนาไหว้ดวงชนในภาคใต้ ของประเทศไทยอย่างไม่ต้องสงสัย ขณะ เมื่อพระภิกษุสังฆลังกาทำหน้าที่แพร่พุทธศาสนา แก่ประชาชนอยู่นั้น ศิลปะของอินเดียใน

ศิลปะก็ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ด้วย ขอนอาจจะสันนิษฐานความคิดที่กล่าว ไว้ข้างต้นว่า พระพุทธรูปสีดำของยะลาและ ของสุโขทัยนั้นมามีที่มาจากแหล่งเดียวกัน คือ ศิลปะของอินเดีย

เพราะเหตุว่า ภาคใต้ของประเทศไทย ได้รับอิทธิพล (ศิลปะและวัฒนธรรม) จาก อินเดียอยู่หลายศตวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ศิลปะของศรีวิชัย พวกเราคิดเห็นกันว่า ภาพเขียนสีในถ้ำยะลา เป็นการแสดงออก ในระยะบั้นปลายของศิลปะสกุลช่างท้องถิ่น ซึ่งยังชำระไว้ซึ่งลักษณะ โดยเฉพาะของ ศิลปะศรีวิชัยให้ปรากฏอยู่.

ศิลป์ พระศรี

๑๔ เมษายน ๑๙๕๘